

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми. Актуальність дослідження особливостей української економічної ментальності обумовлена теоретичними і практичними потребами суспільних перетворень в Україні, пошуку країною власної унікальності й засад національної само ідентифікації, визначення підвалин можливості стабільного економічного розвитку. **Мета дослідження** - дослідити національну економічну ментальність як чинник соціально-економічних процесів, що відбуваються у сучасній Україні, дослідити відповідність соціальної й індивідуальної свідомості громадянина новітньої України “економічним” якостям та алгоритмам, виявити взаємозв'язок особливостей сучасної української економічної ментальності із системою економічних і соціально-культурних кодів. **Об'єкт дослідження** – українська економічна ментальність. **Предмет дослідження** – соціальні механізми виникнення, становлення, розвитку та трансформації української економічної ментальності. **Завдання:** аналіз становлення категорії "ментальність" в історії соціальної філософії та на сучасному етапі досліджень; обґрунтування значущості вивчення суспільних явищ через ментальний феномен; окреслення економічної ментальності як видового підрозділу ментального феномена. **Формування цивілізованого ринкового суспільного середовища новітньої України** невіддільне від аналізу явищ і феноменів, із яких складається соціально-економічний поступ країни. Поміж феноменів і чинників, здатних впливати на розвиток сучасного українського соціуму, особливе місце належить феномену національної економічної ментальності. Складні соціальні процеси завжди потребують відповідного концептуального осмислення. У сучасних концептах вітчизняних філософів, соціологів, політологів й інших науковців проблематика ментального є обов'язково присутньою складовою дослідження. Ментальний чинник постає суттєвим фактором динаміки соціально-економічних процесів сучасного українського суспільства. Поняття ментальності у суспільствознавчій науці прийшло як розгортання уявлень про “психологію” суспільного індивіда, “психологію епохи”, “психологію нації”. Через ідеологічні причини поняття “ментальність” довгий час знаходилося поза межами уваги вітчизняних науковців. Доцільно погодитися із зауваженням В.Храмової: “Сьогодні актуалізація проблеми української ментальності пов'язана з тим, що необхідно знати, хто ми є, аби будувати державу, адекватну нашій вдачі” [4 с. 179]. Посеред найважливіших знань для розбудови “адекватної нашій вдачі” держави значне місце посідає знання про особливості української економічної ментальності. У визначенні поняття “ментальність” мають місце різні підходи, існує багато розбіжностей. Проте, у цілому, ментальність (з лат. mens – розум, спосіб мислення, душевний стан) – це спосіб мислення, загальна духовна настроєність людини, групи [5 с. 263]; глибинний рівень індивідуальної та колективної свідомості, сукупність установлень й схильностей індивіда або соціальної групи діяти, мислити, почувати й відтворювати світ певним чином [2 с. 176]. Ментальність – це поняття для визначення структури й рівнів мислення; сформована система елементів світосприйняття, яка зумовлює відповідні механізми поведінки, діяльності, способи життя різноманітних соціальних спільнот та індивідів, включає сукупність ціннісних, символічних, свідомих й підсвідомих відчуттів, уявлень, настроїв, поглядів, світобачення, які визначають здатність цих спільнот та індивідів до адекватного сприйняття чи дії [3 с. 212]. Ментальність формується як результат традицій, культури, соціального середовища життєдіяльності людини. Вона й сама їх формує, виступаючи їх неявним (й наявним) джерелом, фіксуючи сталу структуру внутрішнього світу людини щодо сприйняття нею конкретних суспільних ситуацій та оточуючої її реальності у цілому. Національна ментальність – це загальна для соціально-політичної або етнічної спільноти людей сукупність характеристик поведінки та мислення, за допомогою яких можна оцінювати та прогнозувати соціальні реакції людей на певні події у конкретній країні. Вона є алгоритмічним компонентом розуму народу. Вона виявляється в умінні вибирати (відбирати, перебирати) дані, внаслідок чого народжується знання (розуміння, сприйняття) [1 с. 278]. Економічна свідомість й ментальність та поведінка

людини визначаються сукупністю чинників. Ментальність народу укорінена у вихідні умови його життя, і економічна ментальність, таким чином, є фундаментальною, дуже суттєвою складовою, і соціально-культурним стрижнем, що супроводжує функціонування національного соціуму у соціальному просторі та в історичному часі свого існування. Економічна ментальність певного народу існує, розвивається, відтворюється разом з ходом суспільної історії цього народу, вбираючи, відбиваючи і висвітлюючи всі зовнішні події та внутрішні фактори цієї історії, постійно залишаючись важливою характеристикою економічної (господарської) активності її носіїв. **Висновки.** Економічна ментальність є узагальненим вираженням соціально-економічного (господарського) досвіду народу. Саме історико-культурний підхід – через “менталітет”, “ментальність” – дозволяє вийти на певні рівні опису соціально-економічних процесів в новітній Україні, дає можливість проникнути у глибину суспільної реальності, збагнути корені національних уявлень, які існують у свідомості та самосвідомості українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Проблеми теорії ментальності* / [Попович М.В., Кисляковська І.В., Вяткіна Н.Б. та ін.]. – К.: Наукова думка, 2006. – 403 с.
2. *Современная западная философия: Словарь* / [Сост. Малахов В.С., Филатов В.П.] – М.: Политиздат, 1991. – 414 с.
3. *Соціологія: терміни, поняття, персоналії* / За заг. ред. Пічі В.М. – К.: Каравела; Львів: Новий Світ-2000, 2002. – 480 с.
4. *Феномен нації: основи життєдіяльності* / [Додонов Р.О., Ігнатов В.О., Моїсєєв І.К. та ін.]; за ред. Б.В.Попова. – К.: Товариство "Знання", КОО, 1998. – 264с.
5. *Философский энциклопедический словарь* / [Сост. Губский Е.Ф., Кораблев Г.В., Лутченко В.А.] – М.: ИНФРА-М, 1997. – 576 с.
6. Гончарук Т.В. *Філософія сучасного українця у форматі інноваційного суспільства*/Т.В.Гончарук //Наукові записки. Сер. Філософія. – Острозька національний університет «Острозька академія», 2011. – Вип.9.
7. Гончарук Т. *Філософія цивілізації та дух постмодернізму* [Електронний ресурс]/Тетяна Гончарук //Мандрівець. – 2008. - №4. – С.37-40.
8. *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія*/Т.В.Гончарук, Н.В.Гнасевиц, М.І.Гурик, О.М.Рудакевич, Р.Ю.Чигур, М.Л.Шумка; за ред. професора О.М.Рудакевича. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 256с.
9. Гончарук Т.В. *Антропологізм філософських пошуків*/Т.В.Гончарук//*Сторінки історії: зб. наук. праць* – К.: ІВЦ «Видавництво Політехніка», 2005. – Вип.21. – С.247-254.
10. Чигур Р.Ю. *Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз* /Р.Ю.Чигур//*Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філософія», Острозька, 2015. – Вип. 18. – С.96-102.*
11. Чигур Р.Ю. *Інформація та знання як основні ресурси інформаційного суспільства* /Р.Ю.Чигур// *Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. - №2(106). – лютий. – Дніпропетровськ, 2014. – С.61-65.*
12. Чигур Р. *Німецькі мислителі про природу власності* /Руслан Чигур, Юлія Божок//*Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: щоріч. наук. пр. / відп. За вип.. Т.В.Гончарук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – С.189-195.*
13. Гончарук Т.В. *Філософія економіки як філософська дисципліна* /Т.В. Гончарук //Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Філософія. – 2007. - №45. – С.175-178.